

«Тасдиқ мекунам»
Директори МД «Маркази илмию
тадқиқотии фарматсевтӣ»-и Вазорати
тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии
Ҷумҳурии Тоҷикистон,

Ахмедов Ф.А.
« 01 » 03 2025

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

ба диссертатсияи Холзода Сафаралӣ Бегичон дар мавзуи «Таҳияи таркиб ва технологияи капсула дар асоси моддаҳои фаъоли биологӣ мармараки мускатӣ, ки дар Тоҷикистон мерӯяд», барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D110401 - Технологияи тавлиди доруворӣ.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзуи диссертатсия ва муҳтавои он ба шиносномаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба ихтисоси 6D110401 – Технологияи тавлиди доруворӣ, бандҳои 1,3 ва 4 мувофиқат мекунад.

Мувофиқи банди 1. Таҳқиқоти асосҳои назариявии технологияи фарматсевтӣ, валидатӣ, идоракунии хавф, интиқоли технология аз марҳилаи коркарди фарматсевтӣ то ба истехсоли силсилави;

Мувофиқи банди 3. Коркарди технологияи ба даст овардани маводи ибтидоӣ ва шаклҳои тайёри доруворӣ;

Мувофиқи банди 4. Таҳқиқот оид ба омӯзиши махсусиятҳои технологияи ба даст овардани шаклҳои тайёри доруворӣ аз намудҳои гуногуни маводи ибтидоӣ, ашёҳо ва моддаҳои ёрирасон.

Мубрами мавзеи таҳқиқот. Маводи доруворӣ аслашон растанигӣ, ки пайвастагиҳои полифенолӣ ва терпеноидҳо ҷузъи асосии фаъоли онҳоро ташкил медиҳанд, ҳам дар бозори фармасевтии ҷаҳонӣ ва ҳам дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавқеи намоёнро ишғол менамоянд. Мутобиқи таҳқиқоти муосир, метаболитҳои растанигӣ доираи васеи таъсири муолиҷавӣ доранд. Хосиятҳои зиддиомосӣ, зиддиаксидантӣ, зиддиилтиҳобӣ ва зиддимикробӣ онҳо махсусан дорои аҳамияти калони илмӣ ва амалӣ мебошанд. Ғайр аз ин, бояд зикр кард, ки маводи доруворӣ растанигӣ қобилияти зиддидиабетӣ, зиддиостеопоротикӣ ва нейропротективӣ дошта, ҳамчунин ҳамчун бедардкунанда амал мекунад. Таъсири синергетикӣ ҷузъҳои растанигӣ, ки таъсири муолиҷавӣ якдигарро тақвият медиҳанд, аҳамияти хоса пайдо мекунад.

Фитохимияи муосир барои таҳияи маводи нави доруворӣ дурнамои

мухимро пешниҳод мекунад. Ин имконият аз он бармеояд, ки тақрибан 80%-и растаниҳо аз нуқтаи назари таркиби химиявӣ ва фаъолияти фармакологӣ ҳанӯз пурра омӯхта нашудаанд. Ҳамин тариқ, гуногуншаклии беназири пайвастагиҳои фаъоли биологии аслашон растанигӣ барои эҷоди доруҳои насли нав заминаҳои мусоид фароҳам меорад.

Тибқи маълумоти сарчашмаҳои илмӣ, мармараки мускатӣ (*Salvia sclarea* L.), ки дар ҳудуди Тоҷикистон ба таври васеъ мерӯяд, таваҷҷуҳи хоси муҳаққиқонро ба худ ҷалб намудааст. Ин растани манбаи бойи моддаҳои фаъоли биологӣ мебошад, ки маҳз онҳо таъсири табобатии гуногунҷанбаи онро кафолат медиҳанд.

Фитотерапияи бемориҳои урологӣ ва кардиологӣ тавассути дорувориҳои аслашон растанигӣ яке аз мавзӯҳои калидӣ дар фарматсия ва фармакотерапияи муосир боқӣ мемонад. Мубрамияти ин масъала, сарфи назар аз баъзе дастовардҳо, ба афзоиши босуръати ҳолатҳои бемориҳои гуногуни урологӣ ва кардиологӣ алоқаманд аст.

Доруҳои аслашон растанигӣ, дар муқоиса бо доруҳои синтетикии, як қатор бартариҳо доранд: онҳо ҳам аз лиҳози иқтисодӣ дастрасанд ва ҳам қариб таъсири манфӣ надоранд. Аз ин лиҳоз, ҷустуҷӯ ва таҳияи шаклҳои нави дору дар асоси ашёи хоми растанигии ватанӣ масъалаи муҳим ва актуалӣ боқӣ мемонад. Бо дарназардошти нуқтаҳои дар боло зикршуда, таҳқиқи равандҳои технологӣ, ки ба истеҳсоли маводи доруворӣ дар асоси моддаҳои фаъоли биологии мармараки мускатӣ равона шудаанд, самти афзалиятноки технологияи фармасевтӣ ба ҳисоб меравад.

Дарачаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудааст. Гузоришҳои илмӣ ва хулосаю пешниҳод бо назардошти маълумоти адабиёти илмӣ, таҳлили натиҷаҳои таҷрибавӣ ва муқоисаи онҳо бо интишороти олимони ватанию хориҷӣ таҳия шуда, хулоса ва пешниҳодҳо аз натиҷаҳои таҷрибавӣ бармеоянд ва ба вазифаҳои кори диссертатсионӣ мувофиқанд.

Навгони илмӣ таҳқиқот ва саҳеҳии натиҷаҳои гирифташуда. Дар доираи таҳқиқоти фитохимиявӣ ва технологӣ, бори нахуст стандартизатсияи ашёи хоми мармараки мускатӣ дар асоси миқдори кислотаҳои гидроқоҳвагӣ (бозҳисоб бо кислотаи руморан) анҷом дода шуд. Инчунин, дар асоси натиҷаҳои омӯзиши вобастагии истихроҷи моддаҳои экстрактивӣ ва полифенолӣ аз концентратсияи спирти этил ва таносуби ашёи хом: экстрагент, технология ва нақшаи истеҳсоли он таҳия гардид.

Бори аввал усулҳои таҳлили сифатӣ ва миқдории ЭХММ таҳия шудааст.

Бори аввал фаъолияти зиддиилтиҳобӣ, пешобронӣ ва анксиолитии ЭХММ мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст.

Таркиб ва технологияи капсулаҳои ЭХММ бо номҳои шартӣ «Салвифрон,

200 мг» ва «Салвинорм, 300 мг» низ бори нахуст таҳия шуда, хосиятҳои физикию химиявӣ ва фармако-технологии ин капсулаҳо таҳқиқ гардиданд.

Бори нахуст усулҳои таҳлили миқдории капсулаҳо муайян ва мушаххасоти назорати сифат барои маводи доругии «Салвифрон, 200 мг» ва «Салвинорм, 300 мг» таҳия карда шудааст.

Навгонии ин таҳқиқот бо нахустпатенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (№1479, 28.03.2024) расман тасдиқ шудааст. Саҳеҳияти натиҷаҳои илмӣ тавассути истифодаи таҷҳизот ва дигар маводу ашёҳое, ки бо тартиби муқарраршуда аз сертификатсия гузаштаанд, таъмин гардидааст.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ, ва иҷтимоии диссертатсия. Кори диссертатсионӣ аҳамияти назарраси илмӣ-амалӣ дорад, зеро дар доираи он ду шакли доруворӣ – субстансияи хушки ЭХММ ва капсулаҳое, ки дар асоси субстансия мазкур таҳия шудаанд (бо номҳои «Салвифрон, 200 мг-и ЭХММ» ва «Салвинорм, 300 мг-и ЭХММ») – номгузори гардиданд. Ин доруҳо барои истифода дар амалияи тиббӣ ҳамчун воситаҳои зиддиилтиҳобӣ, пешоброн ва анксиолитӣ пешниҳод шудааст.

Аҳамияти амалии кор аз он иборат аст, ки натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар раванди таълимии кафедраҳои муассисаҳои олии таҳассуси фарматсевтӣ истифода бурда мешаванд. Натиҷаҳои таҳияи технологияи шакли дору дар раванди таълими фанни технологияи фарматсевтӣ дар Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абуалӣ ибни Сино (санади татбиқ № 1-04 аз 20.09.2023) ва кафедраи технологияи фарматсевтӣ, фармакогнозия, ташкил ва иқтисоди фарматсия, фармакология ва фармакологияи клиникӣ, хизмати фарматсевтӣ ва иттилооти фарматсевтии МТҒ «Донишкадаи тиббӣ-иҷтимоии Тоҷикистон» дар рафти омӯзиши фанни технологияи фарматсевтӣ (санади татбиқ № 1/09 аз 31.08.2022) истифода мешаванд.

Технологияи экстракти хушки мармараки мускатӣ ва капсулаҳои саҳти желатинӣ дар асоси он дар базаи Парки технологии ДМТ (санадҳои татбиқ № 1-05 аз 13.05.2024 ва № 1-07 аз 28.06.2024) санҷида шудааст.

Тибқи натиҷаҳои таҳқиқот регламенти лаборатории истеҳсоли капсулаҳои «Салвифрон, 200 мг ЭХММ», «Салвинорм, 300 мг ЭХММ» ва лоиҳаи Дастури мувақаттии доруномавии «Экстракти хушки мармараки мускатӣ» таҳия шудааст.

Татбиқи маводи доруворие, ки дар чорчубаи кори диссертатсионӣ таҳия шудааст, барои дастрасии иқтисодии воситаҳои урологӣ ва кардиологӣ мусоидат намуда, ҳимояи иҷтимоии беморони гуруҳҳои номбурдаро таъмин мекунад.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқ. Дар раванди иҷрои қисмати таҳқиқоти диссертатсия ашё, реактивҳои химиявӣ ва таҷҳизоти сертификатсияшуда истифода шуданд.

Истеҳсолшавандагии технологияи таҳияшуда тавассути усулҳои расмӣ

таҳлили омори собит шудааст, ки шаҳодати эътимоднокии натиҷаҳои кори диссертационӣ буда, имкон медиҳад, ки натиҷаҳои таҳқиқоти муаллиф эътимоднок шуморида шаванд.

Саҳми шахсии доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Кори диссертационӣ таҳқиқоти илмии мустақил ва баанҷомрасида мебошад, ки ба таҳияи фармасевтии таркиб ва технологияи капсулаҳои саҳти желатинӣ дар асоси субстансияи ЭХММ-и дар Тоҷикистон рӯянда, бахшида шудааст. Муаллиф шахсан ҷустуҷӯҳои иттилоотӣ, таҳлили сарчашмаҳо ва таҷрибаҳои илмиро оид ба таҳияи технологияи ҳосил намудани ЭХММ ва таҳияи таркиби капсулаҳои он анҷом додааст. Ӯ ҳамчунин хосиятҳои фармакотехнологӣ ва физико-химиявии капсулаҳоро омӯхта, санадҳои технологӣ ва таҳлиро барои онҳо таҳия намудааст. Гарчанде ки муайянкунии мақсадҳо, муҳокимаи натиҷаҳо ва ҷамъбасти хулосаҳо бо иштироки роҳбар ва олимони ҳамкор анҷом дода шудаанд, саҳми бевоситаи муаллиф дар матни диссертатсия ва интишорот ба таври возеҳ нишон дода шудааст.

Интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Оид ба мавзӯи диссертатсия 18 корҳои илмӣ, аз ҷумла 6 мақола дар маҷаллаҳои тақризшаванда, 12 фишурда дар конференсияҳои илмию амалӣ нашр шуда, 1 нахустпатент барои ихтироот гирифта шудааст.

Арзёбии мазмуни диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он. Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсияи Холзода С.Б. бо услуби анъанавӣ таҳия шуда, ба талаботи муқарраршуда ҷавобгӯ аст. Диссертатсия аз муқаддима, шарҳи адабиёт, тавсифи мавод ва усулҳои таҳқиқот, натиҷаҳои таҳқиқот, баррасии натиҷаҳо, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат буда, 176 саҳифаи ҷопи компютериро дар бар мегирад. Дар диссертатсия 26 расм ва 38 ҷадвал ҷой дода шудааст. Рӯйхати адабиёти истифодашуда 172 манбаъро дар бар мегирад, ки 58-тои онҳо бо забонҳои хориҷианд.

Дар муқаддимаи диссертатсия аҳамияти мавзӯ шарҳ дода шудааст, мақсад ва вазифаҳо он муайян карда шуда, объект, усулҳои таҳқиқот навгонии илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳо, саҳми шахсии доктараби унвони илмӣ оварда шудааст.

Дар боби якуми диссертатсия унвонҷӯ адабиёти илмии муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷиро таҳлил намуда, дар асоси он вазифаҳои таҳқиқотро муайян кардааст.

Дар боби мазкур натиҷаҳои таҳлили адабиёти илмӣ оид ба истеҳсол ва тавсифи муҳтасари шаклҳои саҳти маводи доруворӣ, хосиятҳои фармакотехнологӣ ва физикию химиявии хокаҳои доруворӣ ва нақши онҳо ҳангоми интихоби технологияи истеҳсоли шакли саҳти маводи доруворӣ, моддаҳои мухталифи ёрирасон ва ба даст овардани дорухати истеҳсоли дар асоси экстракти

хушки мармараки мускатӣ, ки барои таҳияи маводи доруворӣ заминаи мусоид мегузоранд, мубрамиати мавзуи диссертатсияро тасдиқ мекунад.

Дар боби дуюм докталаб объектҳо ва усулҳои дар кори диссертатсионӣ истифода шударо бо тартиби муқарраршуда тавсиф намудааст. Усулҳои муайянкунии сифатӣ ва миқдории моддаҳои фаъоли биологии мармараки мускатӣ ва экстракти хушки он, инчунин усулҳои физикию химиявӣ, фармако-технологӣ, биофарматсевтӣ ва биологии таҳқиқот нишон дода шудааст.

Боби сеюми диссертатсия ба натиҷаҳои таҳқиқи фитохимиявии мармараки мускатӣ, ки дар Тоҷикистон мерӯяд, экстракти хушки он, инчунин тавсифи раванди технологияи ҳосил намудани субстансияи экстракти хушки мармараки мускатӣ ва стандарткунонии субстансияи экстракти хушки мармараки мускатӣ бахшида шудааст.

Боби чоруми диссертатсия аз натиҷаҳои таҳқиқоти скринингии фаъолнокии фармакологии экстракти хушки мармараки мускатӣ иборат буда, скрининги таъсири пешобронӣ, анксиолитӣ ва зиддиилтиҳобии экстракти хушки мармараки мускатӣ, таркиби капсулаҳо дар асоси маводи мазкур, технологияи истехсоли он, таҳқиқи хосиятҳои фармакотехнологии экстракт, шарҳи истифодаи моддаҳои ёрирасон иборат аст.

Боби панҷуми диссертатсия натиҷаҳои таҳқиқи «Ҳалшавӣ» тибқи доруномаи давлатӣ ва таҳияи усулҳои назорати сифати раванди технологияи истехсоли шакли доруро оварда шудааст.

Дар боби шашум натиҷаҳои таҳқиқот ба таври муфассал муҳокима шудаанд.

Ба расмиятдарории диссертатсия ва автореферат ба талаботи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ буда, мазмуну мундариҷаи кори илмиро пурра инъикос мекунад.

Мутобиқати таҳассуси илми докталаб ба дараҷаи илмӣ.

Таҳассуси илми докталаб Холзода С.Б. дар зинаи PhD ба ихтисоси илми дархостшавандаи 6D110401 - Технологияи тавлиди доруворӣ мувофиқат мекунад. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз ин ҷиҳат қобили дастгири мебошад, ки навгонии илмӣ, аҳамияти амалӣ ва интишороти докталаб ба талаботи муқарраршуда ҷавобгуанд.

Эрод ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба диссертатсия. Дастоварду мувафакитҳои ҳадафмандонаи Холзода С. Б.-ро муҳокима намуда, инчунин қайд менамоем, ки диссертатсияи мавриди тақриз аз камбудихо холи нест.

1. Дар шарҳи адабиёт дар бораи захираҳои табиӣ объекти таҳқиқот маълумот оварда нашудааст.

2. Дар бораи миқдори моддаҳои инфиродӣ дар таркиби объекти таҳқиқот, инчунин экстракти хушки мармараки мускатӣ маълумот кам аст.

3. Дар матни диссертатсия ғалатҳои имлоӣ ва услубӣ вомехӯранд.

Ҳамзамон бояд қайд кард, ки камбудҳои номбаршуда характери принципиалӣ надоранд ва сифати баланди илмии диссертатсияро кошта намегардонанд.

Автореферати диссертатсия тибқи тартиби муқарраргардида барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D110401 - Технологияи тавлиди доруворӣ таҳия гардида, мазмуни асосии кори таҳқиқиро инъикос менамояд ва дар он натиҷаҳои назарраси илмӣ асоснок гардида, шарҳи пурраи худро ёфтаанд.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия. Хулоса, Холзода С.Б. дар мавзӯи «Таҳияи таркиб ва технологияи капсула дар асоси моддаҳои фаъоли биологии мармараки мускатӣ, ки дар Тоҷикистон мерӯяд», барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D110401 - Технологияи тавлиди доруворӣ дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, аз ҷиҳати мазмун ба талаботи муқарраршуда мувофиқ аст.

Диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ буда, муаллифи он ба дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D110401 - Технологияи тавлиди доруворӣ сазовор аст.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 (бо тағироту иловаҳо аз 26 июни соли 2023, №295) тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Тақриз аз ҷониби ходими калони илмии МД «Маркази илмию тадқиқотии фарматсевтӣ»-и Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои фарматсевтӣ Маъруфов А.Г. омода гардидааст.

Аз нуқтаи назари муҳимият, навоари илмӣ, ҳаҷми таҳқиқот, аҳамияти амалии натиҷаҳо ва интишороти пешниҳодшуда рисолаи Холзода С.Б. ба талаботи боби 3 бандҳои 31,33, 34 ва 35-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шуда, барои рисолаҳои диссертатсионӣ ҷиҳати дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D110401 - Технологияи тавлиди доруворӣ ба шурои диссертатсионии 6Д КОА-031 аз пешниҳод шудааст, пурра мувофиқат мекунад ва муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии дархост кардааш сазовор аст.

Тақриз оид ба кори диссертатсионии Холзода С.Б. дар ҷаласаи шурои

олимони Муассисаи давлатии «Маркази илмию тадқиқоти фарматсевтӣ»-и Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳокима ва тасдиқ карда шудааст (суратчаласаи № 2/25, аз 1-уми март соли 2025).

Дар ҷаласа иштирок доштанд: 13 нафар.

Натиҷаи овоздихӣ: тарафдор - 13 нафар, зид – нест, бетараф – нест.

Раиси ҷаласа:

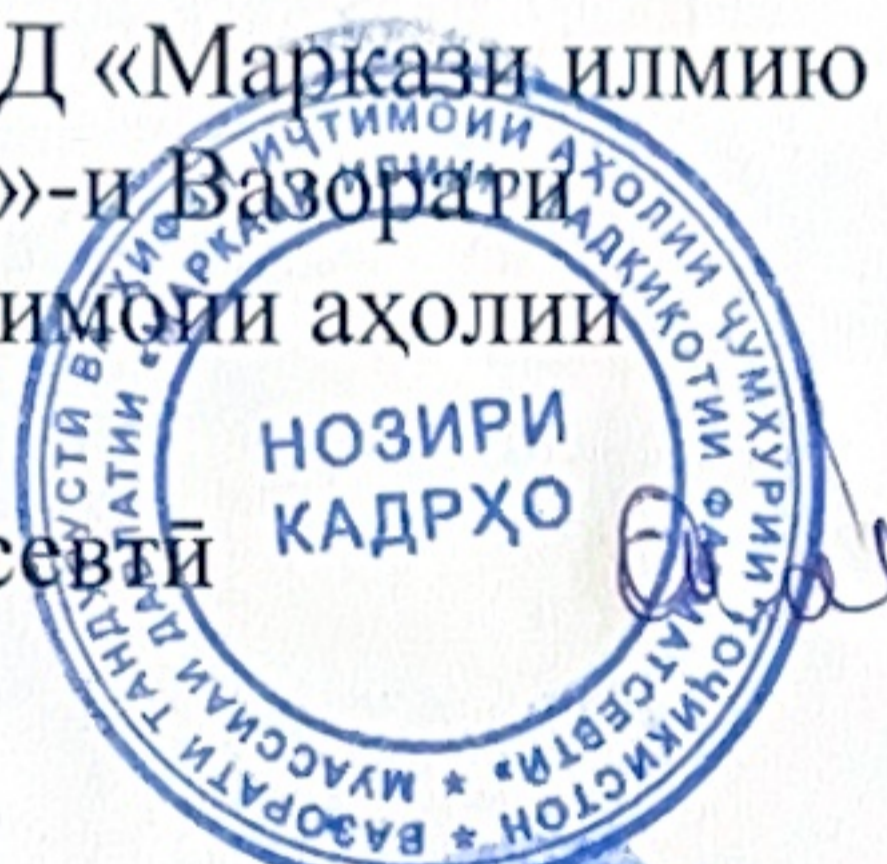
Ходими илмии МД «Маркази илмию тадқиқоти фарматсевтӣ»-и Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои химия

З.Гулмахмадзода

Эксперт:

Ходими калони илмии МД «Маркази илмию тадқиқоти фарматсевтӣ»-и Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои фарматсевтӣ

А.Маъруфов

Котиби илми ҷаласа:

Котиби илми МД «Маркази илмию тадқиқоти фарматсевтӣ»-и Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои химия

Р. Имомиён

Маълумот барои тамос: муассисаи давлатии «Маркази илмию тадқиқоти фарматсевтӣ»-и Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734063, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, кучаи Маяковский 2, Тел: (992) 2-35-01-47; мобилӣ: (992)918908326;

01.03.2025